

بسم الله الرحمن الرحيم

نقش دانشگاه در تامین امنیت فرهنگی جوانان

فاطمه سادات سپیدرضائی^۱

چکیده

امنیت و آرامش، از یک سو نیازهای بنیادین هرانسان و از سوی دیگر، عامل پیشرفت جوامع بشری به شمار می آید. در میان ابعاد متنوع این مفهوم، بعد فرهنگی آن به عنوان مهم ترین و اساسی ترین بعد شناخته می شود. فرهنگ، که شامل اعتقادات، آداب و رسوم، ارزش ها و به طور کلی هرآنچه که مردم در زندگی روزمره با آن سر و کار دارند، روح و کالبد یک جامعه را تشکیل می دهد و در زندگی فردی، اجتماعی و خانوادگی وجود دارد. به دلیل تاثیر عمیق فرهنگ در تمدن سازی و پیشرفت جوامع، همواره در معرض حمله های داخلی و خارجی قرار دارد که به دنبال دستیابی به اهداف پلید خود هستند. دانشگاه به عنوان یک نهاد موثر، نه تنها باید نسبت به این تهدیدات حساس باشد و به آن ها واکنش نشان دهد. بلکه باید در جهت تقویت ارزش های موجود در بین جوانان نیز گام بردارد. این مقاله به روش توصیفی تحلیلی و با مراجعه به منابع کتابخانه ای، به تبیین نقش دانشگاه در تامین امنیت فرهنگی جوانان پرداخته است.

کلیدواژه: امنیت فرهنگی، جوانان، دانشگاه

۱. طلبه سطح ۲، حوزه علمیه الزهرا (س) ارومیه

مقدمه

امنیت، به معنای داشتن اعتماد و آرامش روحی و روانی، از نیازهای بنیادین انسان به شمار می‌آید. این مفهوم، در کنار فرهنگ که شامل باورها، آرمان‌ها، ارزش‌ها، اخلاق، سنت‌ها و آداب و رسوم یک جامعه است، به عنوان دورکن اساسی در شکل‌گیری هویت انسانی و اجتماعی ماعمل میکند. امنیت فرهنگی، به معنای ایجاد وضعیتی مطمئن و آرامبخش، خالی از هرگونه تهدید و تعرض نسبت به دین، افکار، هویت، آداب و رسوم و میراث فرهنگی است. هر گونه آسیبی که به این عناصر بنیادی فرهنگ وارد آید، تهدیدی جدی برای امنیت فرهنگی آن جامعه محسوب می‌شود. امنیت فرهنگی، مهم‌ترین عنصری است که موجودیت هر جامعه‌ای به آن وابسته است و در ابعاد مختلف انسانی، جامعه را در برابر تهاجم‌های داخلی و خارجی حفظ می‌کند. در صورتی که این امنیت دچار تهدید گردد، فضایی نامناسب برای بروز ناهنجاری‌های گوناگون فراهم می‌آورد. بنابراین، تأمین امنیت فرهنگی به سبب نقش و جایگاه مهم فرهنگ در جامعه بشری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. هر جامعه و ملتی برای ایجاد امنیت و دفاع از مرزهای فرهنگی خود، راهکارهای متناسب با فرهنگ خود را دنبال می‌کند و در جامعه ما نیز تأمین امنیت فرهنگی با تکیه بر معیارها و ملاک‌های مورد قبول انجام می‌شود.

دانشگاه، به عنوان یکی از نهادهای مهم اجتماعی و در ارتباط با نسل جوان، می‌تواند در تأمین امنیت فرهنگی جوانان، هم در بعد نظری و هم عملی، نقش موثری ایفا کند. این مقاله به بررسی ابعاد مختلف نقش دانشگاه‌ها در تأمین امنیت فرهنگی جوانان می‌پردازد و تلاش می‌کند تا نشان دهد چگونه این نهادها می‌توانند به عنوان پل ارتباطی بین فرهنگ‌های مختلف عمل کنند و به جوانان در شکل دهی به هویت فرهنگی و اجتماعی شان یاری رسانند. در نهایت، تأکید بر اهمیت این نقش در دنیای معاصر، می‌تواند راه گشای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزشی باشد تا به تقویت این نهادها و نقش آن‌ها در جامعه توجه بیشتری داشته باشند.

مفهوم شناسی

۱-۱. امنیت

تعریف فرهنگ لغت از امنیت، عبارت است از: در معرض خطر نبودن یا از خطر محافظت شدن. همچنین عبارت است از رهایی از تردید، آزادی از اضطراب و بیمناکی و داشتن اعتماد و اطمینان موجه و مستند. امنیت، خواه فردی، ملی یا بین المللی، در زمره مسایلی است که انسان با آن مواجه می باشد امنیت به صورت وسیع، در مفهومی به کار گرفته شده که به صلح، آزادی از نگرانی، ترس، خطر یا تهدیدات ناشی از داخل یا خارج را داشته باشند.^۱ در تعاریف معاصر، امنیت به معقوله ای چند وجهی تبدیل شده است و عرصه های مختلف حیات بشری را در بر می گیرد. عرصه هایی مانند آزادی، مشارکت سیاسی (از حوزه امنیت سیاسی)، تامین اشتغال، مسکن، رفع فقر، رفاه و حفظ حقوق افراد در محاکمه قضایی، حفظ حریم خصوصی (از حوزه امنیت فردی)، آرامش خاطر، رفع دغدغه ها و نگرانی های روحی روانی (از حوزه امنیت روانی). بوزان برای امنیت دو وجه عینی و ذهنی بیان کرده است. ((امنیت در معنای عینی یعنی فقدان تهدید نسبت به ارزش های کسب شده و در معنای ذهنی یعنی فقدان هراس از اینکه ارزش های مذکور مورد حمله قرار گیرند.^۳

۱-۲. امنیت فرهنگی

امنیت فرهنگی، یکی از ارکان اساسی هر جامعه ای است که به ویژه در دنیای امروز، نیازمند توجه و اهتمام ویژه ای است. یکی از وظایف اصلی مسئولان و نهادهای آموزشی، ایجاد امنیت و آرامش در محیط های فرهنگی و آموزشی است. اهمیت این موضوع به قدری بالاست که در غیاب آن، دیگر

۱. محمد معین، فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۱۱۶.

۲. رضاسیمبر، دانیال رضاپور، امنیت فرهنگی از منظر آیت ا... خامنه ای، شماره یازدهم، ص ۱۳۵

۳. ابوالقاسم فاتحی، راهبردهای اجتماعی و فرهنگی امنیت پایدار با تاکید بر گفتمان انقلاب اسلامی، ص ۲-۳

نعمت‌ها نیز رنگ و بویی نخواهند داشت. نگاهی به منابع اسلامی نشان می‌دهد که امنیت فرهنگی از دیرباز مورد توجه بوده است. دعای حضرت ابراهیم علیه‌السلام پس از ساخت خانه خداوند، نمونه‌ای بارز از این اهمیت است. او در دعا‌های خود از خداوند درخواست می‌کند که شهر مکه را محل امن و آسایش قرار دهد و اهل آن را از انواع روزی‌ها بهره‌مند سازد. این دعا به ما یادآوری می‌کند که امنیت باید به گونه‌ای باشد که قانونی آن را تضمین کند و مردم در آنجا دین و باورهای خود را محترم شمارند، نه اینکه محیطی برای جنگ و نزاع باشد.^۱

ایجاد فضای امن و آرام در محیط‌های آموزشی و فرهنگی، نه تنها به رشد و شکوفایی فردی و اجتماعی کمک می‌کند، بلکه به عنوان عاملی کلیدی در پیشرفت تمدن نیز شناخته می‌شود. دانشگاه‌ها به عنوان مراکز تمدن و دارای سرمایه‌های انسانی مؤثر، وظیفه دارند تا امنیت و آرامش را در محیط خود فراهم آورند.^۲

بنابراین، تأمین امنیت فرهنگی و ایجاد فضایی آرام و مطمئن، یکی از وظایف اساسی مسئولان و نهادهای آموزشی است که می‌تواند زمینه‌ساز رشد و بالندگی جامعه باشد. این امنیت، نه تنها به حفظ فرهنگ و هویت جامعه کمک می‌کند، بلکه به تقویت اعتماد و آرامش روحی افراد نیز می‌انجامد.

۱.۱. ایجاد فضای فرهنگی مناسب

ایجاد فضای بحث و گفتگو در دانشگاه به عنوان یک رکن اساسی برای تأمین امنیت فرهنگی جوانان، نه تنها به انتقال فرهنگ کمک می‌کند، بلکه آن‌ها را در برابر تهدیدات فرهنگی توانمند می‌سازد. این فضا به جوانان کمک می‌کند تا هویت فرهنگی خود را بشناسند و با آن ارتباط برقرار کنند، همچنین تفکر انتقادی را در آن‌ها تقویت می‌کند. بحث و گفتگو به دانشجویان می‌آموزد که به دیدگاه‌های مختلف احترام بگذارند و با افرادی که با آن‌ها مخالف هستند، مدارا کنند. این مهارت‌ها برای زندگی

۱. بقره ۱۲۶-۱۲۷-ابراهیم ۳۵

۲. علی اکبر فرهنگی، دانشگاه و امنیت فرهنگی راهکارها و چالش‌ها، ص ۵۴

در یک جامعه چند فرهنگی ضروری است و همچنین، خلاقیت و نوآوری را در دانشجویان تقویت می‌کند و آن‌ها را برای مشارکت فعال در جامعه آماده می‌سازد.^۱

برای ایجاد این فضا، دانشگاه‌ها می‌توانند از کلاس‌های درس تعاملی، برگزاری مناظره‌ها و گفتگوهای آزاد، تشکیل انجمن‌های دانشجویی، ایجاد فضاهای فیزیکی مناسب، حمایت از فعالیت‌های فرهنگی و استفاده از رسانه‌های اجتماعی بهره ببرند. همچنین دعوت از متخصصان و فعالان فرهنگی برای سخنرانی و برگزاری کارگاه‌های آموزشی می‌تواند به غنای این فضا کمک کند. با این حال، چالش‌هایی مانند عدم علاقه دانشجویان، ترس از بیان دیدگاه، محدودیت‌های سیاسی و اجتماعی و عدم تسلط بر مهارت‌های بحث و گفتگو وجود دارد که باید با راهکارهایی مانند ارائه برنامه‌های جذاب، ایجاد فضای امن و محترمانه و برگزاری کارگاه‌های آموزشی مدیریت شوند. اساتید نیز باید نقش تسهیل‌گر را ایفا کنند و دانشجویان را به مشارکت فعال تشویق کنند. در نهایت، ایجاد فضای بحث و گفتگو در دانشگاه یک سرمایه‌گذاری بلندمدت برای امنیت فرهنگی جوانان است که به آن‌ها کمک می‌کند تا هویت فرهنگی خود را بشناسند و برای مشارکت فعال در جامعه آماده شوند.^۲

۲. بصیرت بخشی

بصیرت بخشی یکی از وظایف اساسی اساتید دانشگاه در راستای تأمین امنیت فرهنگی جوانان است. بصیرت به معنای فهم عمیق و توانایی تحلیل واقعیت‌های جامعه، نقشی کلیدی در حراست از هویت فرهنگی و اجتماعی دارد. در دنیای امروز، اگر افراد جامعه بصیرت کافی نداشته باشند، به آسانی فریب توطئه‌های دشمنان را خواهند خورد و ارزش‌های گرانبهای وجود خود را با اشیای کم‌ارزش معامله خواهند کرد. لذا، مسئولیت خواص جامعه، به ویژه اساتید دانشگاه، این است که بر آگاهی توده مردم بیفزایند و مانع انحراف آن‌ها شوند.^۳

۱. ناصر فکوهی، امنیت فرهنگی و توسعه فرهنگی، ص ۱۰۲

۲. علی جوادی، تحول فرهنگی در دانشگاه، ص ۶۸

۳. دکتر علی نجات بخش، سید علی قریشیان، بصیرت: ضرورت مقابله با استکبار، ص ۱۳۵

در ادامه به بررسی اهمیت و تأثیر حمایت از پژوهش‌های فرهنگی جوانان در تأمین امنیت فرهنگی آن‌ها می‌پردازیم:

۸-۱. پژوهش‌های فرهنگی به جوانان این امکان را می‌دهد که هویت فرهنگی و ملی خود را بهتر بشناسند و درک عمیق‌تری از ریشه‌ها و ارزش‌های فرهنگی خود پیدا کنند. این شناخت به آن‌ها کمک می‌کند تا در برابر تأثیرات منفی فرهنگ‌های بیگانه مقاوم‌تر شوند و احساس تعلق بیشتری به جامعه و فرهنگ خود داشته باشند.^۱

۸-۲. حمایت از پژوهش‌های فرهنگی می‌تواند به جوانان کمک کند تا مهارت‌های تحلیلی و انتقادی خود را تقویت کنند. این مهارت‌ها به آن‌ها این امکان را می‌دهد که به صورت فعال در مباحث فرهنگی شرکت کنند و نظرات و دیدگاه‌های خود را به اشتراک بگذارند. این مشارکت فعال می‌تواند به تقویت انسجام اجتماعی و فرهنگی در جامعه منجر شود.^۲

۸-۳. پژوهش‌های فرهنگی می‌توانند به شناسایی تهدیدات فرهنگی و اجتماعی که جوانان با آن‌ها مواجه هستند، کمک کنند. با تحلیل این تهدیدات، می‌توان برنامه‌ها و سیاست‌های مؤثری برای مقابله با آن‌ها طراحی کرد. به عنوان مثال، پژوهش‌ها می‌توانند به شناسایی نیازها و خواسته‌های جوانان در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و آموزشی کمک کنند و بر اساس آن‌ها برنامه‌های مناسبی طراحی شود.^۳

حمایت از پژوهش‌های فرهنگی می‌تواند به ایجاد فضایی سالم و مثبت برای تبادل نظر و گفت‌وگو در بین جوانان کمک می‌کند. این فضا به آن‌ها این امکان را می‌دهد که به بحث و تبادل نظر در مورد موضوعات مختلف بپردازند و از تجربیات و نظرات یکدیگر بهره‌مند شوند. این تبادل نظر می‌تواند به تقویت امنیت فرهنگی و اجتماعی جوانان کمک کند. و نه تنها به تأمین امنیت فرهنگی آن‌ها کمک می‌کند، بلکه به توسعه فرهنگی و اجتماعی جامعه نیز منجر می‌شود. با ایجاد فضایی مناسب برای

۱. بیژن خواجه نوری، جامعه‌شناسی جوانان، ص ۲۶۸

۲. دکتر محمد مکنونی، پژوهش و توسعه حرفه‌ای، ص ۱۳۸

۳. همان، ص ۱۴۰

پژوهش و تبادل نظر، می‌توان به جوانان این امکان را داد که به عنوان فعالان فرهنگی و اجتماعی در جامعه خود نقش‌آفرینی کنند و به ارتقای فرهنگ و هویت ملی کمک نمایند. به این ترتیب، حمایت از پژوهش‌های فرهنگی جوانان به عنوان یک استراتژی کلیدی در تأمین امنیت فرهنگی آن‌ها و توسعه پایدار جامعه به شمار می‌آید.

نتیجه‌گیری

هجوم دشمنان به فرهنگ جوامع و تلاش‌های آن‌ها در این راستا، نشان‌دهنده اهمیت بنیادین فرهنگ در زندگی اجتماعی است. در سال‌های اخیر، فرهنگ به ابزاری کلیدی برای نظام‌های استکباری تبدیل شده و به‌ویژه قشر تأثیرگذار جامعه را هدف قرار داده است. با توجه به تاریخچه دشمنی‌های معاندین، این نوع اقدامات نه تنها جدید نیستند، بلکه هدف آن‌ها جلوگیری از پیشرفت و رشد جوامع است. در این وضعیت، دانشگاه به عنوان یک نهاد آموزشی و تمدن‌ساز می‌تواند با اتخاذ رویکردهای مؤثر، در ناکام‌سازی اهداف دشمنان نقش بسزایی ایفا کند. این مقاله به بررسی ابزارهای دشمنان در دستیابی به مقاصد خود پرداخته و به این نتیجه رسیده است که دانشگاه می‌تواند با ایجاد محیطی امن و آرام برای رشد علمی و فرهنگی دانشجویان، سواد اطلاعاتی آن‌ها را ارتقا دهد و در راستای بصیرت بخشی به جوانان گام بردارد. همچنین، دانشگاه باید با توجه به نیازهای روز، محتوای آموزشی و درسی خود را بازنگری کند و پاسخ‌های مستند و استدلالی به پرسش‌ها و شبهات جامعه ارائه دهد. تقویت قدرت تفکر و تحلیل دانشجویان و آشنایی آن‌ها با اهداف دشمنان نیز از دیگر اقدامات ضروری دانشگاه است. حمایت از پژوهش‌های فرهنگی به معنای پشتیبانی از فعالیت‌ها و تحقیقاتی است که به بررسی فرهنگ‌ها و هنرهای مختلف می‌پردازد. این حمایت شامل تأمین منابع مالی برای پژوهشگران و ایجاد شبکه‌های همکاری بین دانشگاه‌ها و پژوهشگران برای تبادل ایده‌ها و تجربیات است و تشویق به پژوهش‌های بین‌رشته‌ای از اهمیت بالایی برخوردار است. حمایت از پژوهشگران جوان به آن‌ها این امکان را می‌دهد که وارد این حوزه شوند و فرصت‌های آموزشی و پژوهشی را تجربه کنند. این اقدامات نه تنها به تقویت هویت فرهنگی و حفظ تنوع فرهنگی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به توسعه پایدار و همزیستی مسالمت‌آمیز بین فرهنگ‌ها نیز منجر شود. در نهایت، پشتیبانی از

پژوهش‌های فرهنگی به افزایش آگاهی اجتماعی و بهبود کیفیت زندگی در جوامع مختلف کمک می‌کند و بدین ترتیب، نقش دانشگاه در تأمین امنیت فرهنگی جوانان به‌طور مؤثری تقویت می‌شود.

فهرست منابع و مآخذ

۱. قرآن کریم
۲. فیض الاسلام، سیدعلینقی، ترجمه و شرح نهج البلاغه، تهران، ناشر: موسسه چاپ و نشر تالیفات فیض الاسلام، چاپ اول، ج ۲، ۱۳۷۹ ه. ش.
۳. فکوهی، ناصر، امنیت فرهنگی و توسعه فرهنگی، تهران، ناشر: نشرنی، ۱۳۹۴ ه. ش.
۴. قربانی مقدم، محمد، بصیرت در نهج البلاغه، تهران، ناشر: حیات طیبه، چاپ اول، ۱۳۸۹ ه. ش.
۵. آزاد، عباس، روابط بین فردی، ناشر: تیماس، چاپ چهارم، ۱۴۰۱ ه. ش.
۶. فرم‌پینی فراهانی، محسن، نقش سواد فرهنگی در تحول علوم انسانی اسلامی، تحقیقات کاربردی علوم انسانی، ۱۳۹۷ ه. ش.
۷. مصباح یزدی، محمدتقی، زلال نگاه، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۳ ه. ش.
۸. آخوندی، محمدباقر، هویت ملی و مذهبی جوانان، انتشارات بوستان کتاب، چاپ سوم، ۱۳۱۱ ه. ش.
۹. حدادپور جهرمی، تهدیدات فرهنگی و راهبردی مقابله، انتشارات معاونت تربیت و آموزش عقیدتی سیاسی، چاپ اول، ۱۳۸۱ ه. ش.
۱۰. امینی وصفایی، ارتقای سواد فرهنگی شالوده توسعه فرهنگی کشور، انتشارات دانشگاه شریف، ۱۳۸۸ ه. ش.
۱۱. حسینی، سیدمحمد، جاهد، حسین علی، تبیین رسالت دانشگاه و دانشگاهیان در مقابله باجنگ نرم، ۱۳۹۲

۱۲. حسینی، سید بشیر، ۱۵۰ هشتگ، انتشارات: رواق اندیشه، ۱۴۰۱
۱۳. مصباح یزدی، محمد تقی، قم، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، چاپ هشتم، ۱۳۸۹ ه. ش
۱۴. مکوندی، محمد، پژوهش و توسعه حرفه ای، انتشارات آوای نور، چاپ اول، ۱۴۰۱ ه. ش.
۱۵. -----، انتشارات آوای نور، چاپ اول، ۱۴۰۱ ه. ش.
۱۶. رشید پور، علی، امنیت فرهنگی، ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۲ ه. ش.
۱۷. قلی زاده شمس، رضا، آزادی، اکبر، رویارویی فرهنگ اسلامی و فرهنگ جهانی سازی، انتشارات دیباده، ۱۳۹۹ ه. ش.
۱۸. نیکنام راد، سید محمد غفار، سبک زندگی، فرهنگ، خانواده و رسانه، انتشارات پشتیبان، ۱۳۹۵ ه. ش
۱۹. نجات بخش، علی - قریشیان، سید علی، بصرت ضرورت مقابله با استکبار، ناشر: جباری، ۱۳۸۸ ه. ش.
۲۰. برآبادی، حامد، آموزش مهارت های زندگی، انتشارات نسل یاسان، ۱۴۰۰ ه. ش.
۲۱. کرد، فاطمه، مهارت های ارتباطی و فردی، هنر زندگی، انتشارات دلوان، ۱۴۰۰ ه. ش.
۲۲. طلایی، مرتضی - شریفی، سعید، امنیت فرهنگی، ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۹۲ ه. ش.
۲۳. ابوالقاضی، سعید، رسانه باید دانشگاه باشد، انتشارات شهید کاظمی، ۱۴۰۳ ه. ش.
۲۴. نوری، حمید، مهارت های ارتباطی، چاپ سوم، ۱۳۹۸ ه. ش.
۲۵. خواجه نوری، بیژن، جامعه شناسی جوانان، انتشارات تیس، ۱۳۹۷ ه. ش.
۲۶. میلر، ویلیام آر، خوب گوش دادن؛ هنر درک همدلانه، مترجمان: کاویانی و دیگران، انتشارات ارجمند، ۱۴۰۲ ه. ش.

